

5. Сутність професійної підготовки учителів як стратегічного ресурсу розвитку суспільства полягає в тому, щоб підготувати майбутнього фахівця як суб'єкта культуротворчої праці до оцінювання соціальної значущості інновацій та впливу на інноваційний розвиток суспільства через перегляд стандартів, нормативів, правил, результатів, котрі існують у професійній діяльності, й осмислене розбалансування систем "Культура-Творчість", "Традиція-Новація", "Споживання-Створення".

6. Значущість ідеї культуротворчості для професійної підготовки вчителів полягає у впровадженні практики маніпулювання з правилами й стандартами для набуття досвіду конвенціональних домовленостей заради збереження соціокультурної рівноваги в спільноті при їхньому покращенні.

Подальші дослідження розкриють перспективність ідей культуротворчості для підготовки наукових кадрів.

Література

1. Вересов Н. Н. Культура и творчество как психологические идеи / Н. Вересов // Вопросы психологии. – 1992. – № 1. – С. 124–128.
2. Жорнова О. І. Колективні дії нації : депозит культурного розвитку чи cultural incorrectness? / Ольга Жорнова // XXI століття : альтернативні моделі розвитку суспільства. Третя світова теорія. – К. : Фенікс, 2006. – С.73–75.
3. Жорнова О. І. Педагогічне посередництво в універсальних пошуках "золотої середини" / Ольга Жорнова // Шлях освіти. – 2004. – № 4. – С. 6–10.
4. Жорнова О. І. Постмодернові версії культуротворчості як мейстримовий напрям соціокультури / Ольга Жорнова // Вісник Книжкової палати. – 2004. – № 1. – С. 45–48.
5. Жорнова О. І. Теорія і методика формування культуротворчості / Ольга Жорнова. – Запоріжжя : Вид-во "Дике поле", 2006. – 416 с;
6. Кривцун О. А. Личность художника как предмет психологического анализа / Олег Кривцун // Психологический журнал. – 1996. – Т. 17. – № 2. – С. 99–109.
7. Пуфаль-Струзик И. Творческий путь в "трансгрессивной концепции личности" Я. Козелецкого / И. Пуфаль-Струзик // Высшее образование в России. – 2002. – № 2. – С. 75–185.
8. Швейцер А. Культура и этика / Электронный ресурс : режим доступа design.ru/index.shtml?Projects&AZLibrCD&ba1/ea2c9/books/001b105
9. Necka E. Proces tworczy i jego ograniczenia / E. Necka. – Krakow: Wydawnictwo Impuls, 1999. – 345 с.
10. Oech Von R. Creative Whack Pack / Электронный ресурс : режим доступа <http://www.amazon.com/exec/obidos/ASIN/0880793589/ln9867a-20>

Анотація

У статті розкрито можливості ідеї культуротворчості для розв'язання соціальних суперечностей в системі "Культура-Творчість" при підготовці вчителя.

Аннотация

В статье раскрыты возможности идеи культуротворчества для решения социальных противоречий в системе "Культура-Творчество" при подготовке учителя.

Summary

In article idea possibilities culture-creativity for the decision of social contradictions in system "Culture-Creativity" are opened by preparation of the teacher.

Ключові слова: культуротворчість, система "Культура-Творчість", підготовка вчителя.

Ключевые слова: культуротворчество, система "Культура-Творчество", подготовка учителя.

Key words: culture-creativity, system "Culture-Creativity", preparation of the teacher.

Подано до редакції 15.03.2012.

УДК 371.15

©2012

Зламанюк Л.М.

ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИХОВАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПЕДАГОГІВ

Найголовніші цінності освіти – не тільки дитина, а й педагог, здатний до розвитку задатків, таланту, соціального захисту, збереження індивідуальності дитини
В.Кремінь

Постановка проблеми у загальному вигляді... Основне призначення освіти – забезпечення входження особистості в суспільство через формування необхідних для життя в ньому суспільних якостей. Останнім часом освіта в усьому світі розглядається як важливий чинник становлення і розвитку дитини, частина складного соціокультурного середовища. Міжнародна комісія з питань освіти XXI століття при Раді Європи визначила політику держави в галузі освіти як постійний процес збагачення особистості знаннями та вміннями, процес її формування, розвитку відносин між окремими людьми, групами і народами. За визначенням комісії, завдання освіти полягає в тому, щоб надати можливість всім без винятку проявити свій талант і творчий потенціал – реалізувати свої особисті плани. Основними принципами освіти XXI століття визнано такі [4]:

• *навчитися жити разом*, розвиваючи знання про інших, про їхню історію, традиції, спосіб мислення; оволодіти культурою спілкування;

• *навчитися набувати знання.* Необхідним для особистості є поєднання широких загальнокультурних знань із можливістю глибокого опанування обмеженої кількості дисциплін; загальний культурний рівень – це своєрідна перепустка до неперервної освіти, основа, яка необхідна для того, щоб навчатися протягом усього життя;

• *навчитися працювати* – набувати компетентності, удосконалюватися у своїй професії;

• *навчитися жити.* XXI століття вимагає більш великої самостійності та здатності до оцінювання, посилення особистої відповідальності.

Ці принципи розвиваються в сучасних наукових дослідженнях, присвячених розв'язанню проблеми конструювання змісту шкільної освіти.

Одним із стратегічних завдань реформування освіти в Україні згідно з державною національною програмою "Освіта" є формування освіченої, творчої особистості [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Наука і практика завжди приділяла особливу увагу питанням творчої природи педагогічної діяльності, специфіки педагогічної творчості.

Сучасні вимоги до особистісного підходу поступово визначалися у дослідженнях таких відомих психологів, як К.О.Альбуханова-Славська, В.В.Давидов, І.С.Якіманська, В.О.Сухомлиського, І.С.Кона, І.Д.Беха [2] та інших. Дослідження творчого потенціалу особистості пов'язане з іменами відомих вчених, таких як Г.Айзек, А.Алейніков, М.Бердяєв, Д.Богоявленська, Л.Виготський, В.Лернер, А.Маслоу, О.Моляко, А.Поляков, Я.Пonomарьов, В.Рибалко, В.Семиченко, С.Сисоєва, Р.Штайнер, Е.Фромм, Б.Юсов та ін. Креативність розглядається ними як основа, психологічний механізм, що зумовлює творчу активність людини для самоактуалізації та творчої самореалізації у різних видах життєдіяльності.

У продовж останніх років значно зростає інтерес до особистісного підходу саме у педагогічній психології та практичній педагогіці. Враховуючи складність розробки такого підходу дослідники вважають за доцільне здійснювати його побудову на шляху переходу до нього від інших, більш розроблених підходів. Тому пропонуються такі його форми, як "особистісно-соціально-діяльнісний підхід" (О.В.Барабанщиков і М.Ф.Феденко), "принцип діяльнісно-особистісного підходу" (В.І.Андреев), "особистісно-діяльнісний підхід" (І.О.Зимня), "системний особистісно-діяльнісний підхід" (Л.М.Держак), "індивідуально-особистісний підхід" (О.Я.Савченко) тощо.

Формулювання цілей статті... Мета даної статті полягає у розкритті організація професійного самовиховання вчителя сучасного навчального закладу в контексті задач модернізації освіти та розвитку творчого потенціалу педагогів.

Виклад основного матеріалу дослідження... Сьогодні в умовах особистісного підходу інтерес до проблеми розвитку творчого потенціалу фахівця посилений. Ми виходимо з того, що не можна навчати педагогів творчості, але акцентуємо увагу на тому, що система післядипломної педагогічної освіти вирішує завдання розвитку творчого потенціалу особистості педагога. Під творчим потенціалом педагога ми розуміємо невід'ємну складову частину сукупної культури фахівця, що вміщує наявні та потенціальні тенденційні можливості до створення чогось нового або перетворення відомого, пізнаного, вміння здійснити вибір в умовах варіативності.

Протягом останніх років Дніпропетровський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти працює над науково-методичним проектом "Креативна освіта для розвитку інноваційної особистості", виділяючи стрижневі питання щодо формування творчої особистості учня та підготовки вчителя до педагогічної творчості в системі післядипломної освіти [3].

Креативність є характерною ознакою творчої особистості, спроможної реалізовувати свій творчий потенціал за власною ініціативою із вибором відповідальних засобів. Креативність розглядається дослідниками і як передумова для будь-якої творчої діяльності, вмотивованої прагненням індивідуума до самоствердження, самореалізації.

Варто зазначити, що в системі освіти творчі можливості, закладені у кожній людині природою, мають бути розвинені та педагогічно скориговані; школа повинна закласти підґрунтя розвитку творчого потенціалу особистості та визначити сталий напрямок цього процесу.

Вважаємо, що становлення професійного самовиховання педагогів є необхідною умовою їхньої професійної компетентності.

У свою чергу компетентність розглядаємо як комплексну характеристику особистості, яка включає знання, вміння і навички, набуття реального досвіду людини, що забезпечує їй успішне виконання будь-якої діяльності протягом життя. У контексті сказаного стає зрозумілим, що завдання освіти полягає в тому, щоб зробити особистість успішною з точки зору її діяльності, навчити її набувати індивідуальну компетентність у процесі трудової діяльності.

В зв'язку з цим планується здійснити відбір педагогічних технологій, спрямованих на розвиток інноваційного потенціалу особистості, оволодіти сучасним стилем педагогічного мислення та рефлексій, підвищити педагогічну майстерність, визначити основні пріоритети діяльності та створити колектив односторонців.

Працюючи над цими проблемами, виділяємо декілька напрямків діяльності кафедра природничої освіти у розвитку творчого потенціалу особистості педагога.

Перший напрямок – надання педагогам необхідних знань. До цього напрямку відносимо:

- поглиблення та постійне оновлення знань в галузі психолого-педагогічної теорії, зокрема, процесів індивідуалізації та самоорганізації, особистісно-розвивального навчання, діяльнісно-особистісного підходу щодо розвитку особистості в освітньому процесі;
- поповнення та оновлення знань в галузі сучасної практики, зокрема знань методів, форм, педагогічної системи засобів діяльності, що сприяють усвідомленню кожним учнем своєї особистості і відмінності від інших, тобто унікальності;
- надання знань в галузі педагогічної творчості, зокрема, теорії педагогічної творчості та самоосвітньої діяльності як найвищого виду творчості;
- підвищення загальної культури педагогів. Зокрема, цій проблемі надаємо особливого значення, поглиблюючи знання слухачів в галузі суспільного життя, дбаючи про залучення до надбань національної та світової культури.

Другий напрямок – формування та розвиток необхідних вмінь та навичок для здійснення творчої діяльності. Виділення таких вмінь, безперечно, є умовним. На нашу думку, до таких вмінь можна віднести:

- вміння пошуку, опрацювання та використання необхідної інформації;
- управлінські вміння (планування, програмування, проектування);
- вміння самоконтролю, саморегуляції та самоосвітньої діяльності;
- прогностичні (вміння експериментувати, моделювати, формулювати педагогічні гіпотези).

Третій напрямок – сприяння набуттю фахівцями педагогічного досвіду.

Цілком очевидно, що в системі післядипломної педагогічної освіти педагогічний досвід існує в декількох площинах: як об'єкт вивчення, як предмет вивчення, як предмет набуття.

Четвертий напрямок – розвиток особистісних якостей педагога. Особливої уваги надаємо розвитку рефлексії, самобутності, індивідуальності фахівця, усвідомленню себе як особистості, як творця; формуванню прагнення до самовиховання, самовдосконалення, внутрішньої активності тощо.

Загальновідомі слова Л.Толстого: "Якщо вчитель поєднує в собі любов до справи та до учнів, він – досконалий вчитель". Все це під силу педагогу як творчій індивідуальності.

На думку багатьох вчених-психологів, дидатків, сучасний вчитель має вміти переносити акцент у процесі навчання з викладання на учіння, організувати саме викладання як активізацію та стимуляцію процесів учіння, яке має сенс для учнів. Саме вчитель – основний чинник у реформуванні освіти і має передусім забезпечити зростання його творчої індивідуальності.

Наш концептуальний підхід до професійного самовиховання вимагає розглядати його як творчість, як вирішення вчителем творчих завдань-самозобов'язань у галузі професійного саморозвитку на різних ієрархічно побудованих і взаємопов'язаних рівнях змістовного (предметно-операціонального) і смислового (рефлексивно-особистісного) планів.

Ми виділяємо чотири інтегральні характеристики професійного самовиховання, які базуються на цілісному (В.С.Ільїн, В.А.Семиченко) та особистісно зорієнтованому підходах до цього феномену (І.Д.Бех) [2, с. 5]:

1. Єдність свідомого (самоцінного з особистісним смыслом) ставлення фахівця-педагога до системи професійних якостей, до самовиховання як творчості й засобу самореалізації особистості з його професійною самосвідомістю (мова йде про такі підструктури самосвідомості, як когнітивна (вироблення позитивного самовідношення, об'єктивне оцінювання себе за такими якостями, які вже склались, і за потенціальними можливостями особистісному розвитку), поведінкова (розробка «Я» - концепції професійного саморозвитку [1], плану її реалізації засобами самовиховання) [6].

2. Спрямованість активності у самовихованні на формування готовності до самостійної педагогічної праці.

3. Практична готовність до здійснення самовиховної діяльності (компетентність у галузі теорії і технології професійного самовиховання; оволодіння спеціальними вміннями і навичками, пов'язаними з виконанням дій організації самовиховної роботи).

4. Постадійний та різнорівневий характер організації професійного самовиховання як творчості на рівнях змістовного або смислового планів: соціально рефлексивно-особистісному і предметно-операціональному.

Слід зазначити, професійне самовиховання ми розглядаємо як усвідомлену і самоусвідомлену діяльність вчителя, спрямовану на формування і розвиток системи професійно значущих якостей, необхідних вчителю для виконання певних професійних функцій.

Важливою в цьому аспекті розглядається «Я-концепція» вчителя [1], на якій базується особистісний фрагмент моделі самовиховання. Креативна освіта відповідає такій організації навчання, виховання і розвитку

творчої активності, у якій як педагог, так і учень мають сприятливі умови для самореалізації, прагнуть до отримання творчого продукту інтелектуальної діяльності та самостійного створення нового.

Висновки... Таким чином, організація інституту післядипломної педагогічної освіти професіонального самовиховання вчителя у контексті особистісно зорієнтованих технологій “працює” на забезпечення наступності самовиховної роботи і професійної роботи педагога загальноосвітнього навчального закладу, а в кінцевому рахунку – сприяє створенню у школах умов для “переведення” процесів навчання і виховання учнів на особистісно зорієнтовану основу.

Література

1. Бернс Р. Развитие Я-концепции и воспитание. М.: Педагогика, 1986 – 367 с.
2. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання: Науково-метод. посібник. – К.: ІЗМН, 1998. – 204 с.
3. Крамаренко С.Г. Креативна освіта для розвитку інноваційної особистості (методики дослідження креативності). Дніпропетровськ.: Інновація, 2010. – 65 с.
4. Кремінь В.Г. Філософія освіти XXI століття // Відкритий урок. – К. – 2003. – № 17-18. – С.31-33.
5. Пехота О.М. Особистісно орієнтовані освітні технології: історія, теорія, організаційні вимоги. //Педагогічні технології у неперервній професійній освіті/За ред. С.О.Сисоєвої. – К.: ВІПОЛ, 2001. – С. 54-76.
- 6 Професійна освіта.: Навч.посібник /Уклад. С.У.Гончаренко та ін.; за ред. Н.Г.Ничкало. – К.: Вища шк., 2000. – С.149.

Анотація

В статті розглядається організація професійного самовиховання вчителя сучасного навчального закладу в контексті задач модернізації освіти та розвитку творчого потенціалу педагогів.

Аннотація

В статье рассматривается проблема организации профессионального самовоспитания учителя современного заведения в контексте задач модернизации образования и развития творческого потенциала педагогов

Summary

Article observes organization of the professional modern education organization teacher's self development in contest of education modernization and development of teacher's creative potential

Ключові слова: вчитель, самовиховання, творчість, професійне, засіб.

Ключевые слова: учитель, самовоспитание, творчество, професийное, способ.

Key words: teacher, self-education, creation, professional, means.

Подано до редакції 13.03.2012.

УДК 378.14

©2012

Кічук Н.В.

ПІДГОТОВКА ПЕДАГОГА ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ

Постановка проблеми у загальному вигляді... У контексті проекту “Національні стратегії розвитку освіти України на 2012-2021 роки” актуалізується проблематика вдосконалення підготовки педагогічних кадрів. На часі й проблема професійного становлення педагога в умовах сучасної вищої школи – основного етапу підготовки майбутнього фахівця. Вивчення й узагальнення наукового доробку у цьому плані (І.Бех, Н.Гузій, І.Зязюн, В. Кремень, В.Луговий, В. Семиченко та ін.) засвідчує про доцільність визнання, що зростаюче значення вищої школи в особистісному і суспільному розвитку пов’язане із незмінністю її соціальної, виховної, навчальної, дослідницької, інноваційної ролей, а євроінтеграційні процеси вимагають стандартизації підготовки фахівців, запровадження компетентнісного підходу, інтеграції освітньої і наукової складових у її діяльності. Дотично професійної підготовки саме педагога в умовах, коли престиж професії вчителя в суспільстві знижується і є наявною невідповідність між його суспільним призначенням і соціальним статусом, то загострюється вагомість аксіологічних пріоритетів його становлення. Натомість, у Білій книзі Національної освіти України констатується, що ще й досі цілі професійної підготовки педагога не підвладні аксіологічному орієнту, а її зміст не в повній мірі відображає історичні і сучасні цінності педагогічної дії, хоча поза створення означених умов не видається за можливе прогнозувати стійкі позитивні результати щодо розвитку у студентів початків професіоналізму і педагогічної майстерності [1, с. 271-272].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв’язання даної проблеми...

Існуюча джерельна база з проблеми вдосконалення професійної підготовки майбутнього педагога представлена різноманітними підходами. Так, один із них пов’язаний із намаганням поглибити наукове уявлення про базові поняття компетентнісної парадигми (Н.Кузьміна, Ж.Делор, А. Маркова, О.Пометун, Л.Хоружа та ін.). І що особливо цінне – осмислити їх у контексті предметної специфіки діяльності фахівця, зокрема, вчителя початкових класів – Н.Бібік, О.Савченко, Л. Хомич та ін.). Чи не найфундаментальніше цей аспект віддзеркалено у науковому доробку О.Савченко [3]. Наголосимо принаймні на двох принципово важливих у цьому контексті положеннях.